

Vattenmyndigheterna

Trafikverkets återrapportering till vattenmyndigheterna 2019

- 1. Vilka insatser har Trafikverket genomfört och/eller planeras det för att utveckla och tillhandahålla kunskapsunderlag och information enligt åtgärden i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram? Har insatserna omfattat områdena väg- och järnvägspassager som utgör vandringshinder, förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker samt minskad påverkan från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel?**

Trafikverkets insatser omfattar områdena väg- och järnvägspassager som utgör vandringshinder, förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker samt minskad påverkan från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel. Insatser sker inom alla Trafikverkets processer och verksamhetsområden - planering, investering samt drift och underhåll.

Riktade miljöåtgärder i befintliga anläggningar

En viktig komponent i Trafikverkets planering är att identifiera, bedöma och vid behov vidta riktade vattenmiljöåtgärder i befintliga anläggningar där brister konstaterats. Nedan följer en redogörelse av dessa insatser under 2019 för respektive åtgärdsområde. Notera att denna redovisning inte är heltäckande eftersom insatser görs även löpande inom underhållsverksamheten och nyinvesteringsverksamheten när man upptäcker brister vid till exempel ett ordinarie byte av en trumma. Trafikverket arbetar med att förbättra förvaltningsdata kring utförda åtgärder i anläggningen så att alla typer av utförda åtgärder kan sammanställas nationellt och redovisas i olika sammanhang.

Väg- och järnvägspassager över vatten som utgör vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer

Vägbankar och banvallar kan ibland snöra av vattenområden och skadligt inverka på vattenomsättningen. Effekten kan bli en negativ påverkan på bland annat syresättning och temperatur. Trafikverket har 2019 initierat ett nationellt arbete med att identifiera sådana platser för att sedan, vid behov, vidta åtgärder. Under 2020 planeras arbetet att utökas för att geografiskt omfatta fler regioner.

Som en del av arbetet med vandringshinder för vattenlevande djur har Trafikverket under 2019 initierat en nationell kartläggning av alla kontaktpunkter där vägar och järnvägar korsar vattendrag. Syftet med kartläggningen är att få en nationell tillståndsbild inom området och att använda informationen så att fler vandringshinder för vattenlevande djur kan åtgärdas. Under 2020 kommer vi att arbeta vidare med en metodik för att prioritera mellan olika objekt så att insatser först genomförs där de får störst effekt.

Antal inrapporterade åtgärdade vandringshinder för vattenlevande djur är totalt 65st för 2019. Den övervägande delen (ca 50st) har gjorts i Regionerna Mitt och Nord. Flera projekt kring vandringshinder görs i samarbete med bl.a. Länsstyrelserna för att uppnå bättre effekter ur avrinningsområdesperspektiv. Se närmare under fråga 2.

Förebyggande åtgärder för att minska olycksrisker och mildra effekterna för vattenmiljön vid sådana olyckor

Det nationella arbetet med att ta fram underlag i form av översiktliga/fördjupade riskbedömningar av konfliktsträckor mellan vägar och yt- och grundvattenförekomster har fortsatt under 2019. Dessutom har det på järnvägssidan arbetats med att riskbedöma fasta installationer (transformatorer). Under 2019 riskbedömde Trafikverket översiktligt 864 konfliktsträckor mellan statlig väg och yt- eller grundvattenförekomster. Fördjupad riskbedömning, ofta med åtgärdsförslag, gjordes för ca 20 konfliktsträckor.

Endast en vattenskyddsåtgärd på väg har färdigställts 2019. Arbeta pågår med en rad olika projekt som är i olika faser. Trafikverket har lagt ner 26 miljoner kr inom de projekt som pågått under 2019. Vattenskyddsåtgärderna tar oftast flera år att slutföra på grund av att planläggning krävs vid markanspråk samt att projektering tar tid. Planläggningen har i vissa fall även haft överklaganden vilket ytterligare försenar åtgärder. Inför 2020 ligger ett 10-tal vägåtgärder på gång. Det pågår ett internt arbete inom Trafikverket med att försöka öka åtgärdstakten för miljöåtgärder däribland vattenåtgärder.

År 2019 åtgärdades 31 st. sugtransformatorer (järnväg) placerade vid känsliga vatten. Trafikverket har utfört ca 500 riskbedömningar för sugtransformatorer placerade vid ytvatten, grundvatten och våtmark samt ca 200 riskbedömningar reviderades för sugtransformatorer placerade vid grundvatten.

Under 2019 har det också avslutats en utredning i syfte att minska föroreningshalterna i dagvatten inklusive tvättvatten från fyra tunnlar inom Göteborgs kommun. Utredningen har också som syfte att minska risken för förorening av tunnarnas omkringliggande miljö.

Åtgärder för att minska påverkan på vattenmiljön från väg- och järnvägsavvattning, saltning och användning av bekämpningsmedel

Under hösten 2019 har ett inventeringsarbete påbörjats vad gäller vilka vägar som passerar vattenskyddsområden och vilka skyddsföreskrifter som finns vad gäller saltning av dessa vägar.

Eftersom saltning inom vattenskyddsområden ofta är tillstånds- eller anmälningspliktig håller Trafikverket på att ta fram en rutinbeskrivning för denna hantering. Rutinbeskrivningen ska bl. a innehålla ansökningsförfarandet, riskanalyser och uppföljningar. Kopplat till rutinbeskrivningen kommer det också att byggas upp olika verktyg som det finns behov av i sammanhanget. Trafikverket är i färd med att ta fram en strategi för hur Verket ska förhålla sig i saltfrågor. Strategin avser att klargöra hanteringen av de faktum att de transportpolitiska målen om tillgänglighet och hänsyn i vissa fall inte samtidigt går att uppfylla. Ett omfattande kunskapsunderlag om halkbekämpning och dess effekter finns visserligen, men är relativt svårtillgängligt, Trafikverket är därför i färd med att ta fram en kunskapsammanställning.

Forskning och innovation, FOI

Kunskapsuppbyggnad sker löpande via de FOI-satsningar som Trafikverket deltar i. Se tidigare rapporteringar.

Det som är nytt från 2019 är:

- Projektet "Driftsäker och hållbar dagvattenrening för reduktion av lösta föroreningar" har startats upp. Här ska ett antal olika filtermaterial testas i verkliga anläggningar vid Essingeleden i centrala Stockholm. Projektet, som är treårigt, ska försöka se vilka material som lämpar sig för att reducera halterna av lösta föroreningar framförallt med fokus på Zn.

- Aktiviteten kring Trafikverkets vägforskningsstation Testsite E18 är fortsatt hög och anläggningen har utvecklats vidare under 2019.
- Inom den europeiska samarbetsorganisationen CEDR är vi nu inne i slutfasen inom projektet *Water Quality*, och de tre forskningsprojekten har levererat ett flertal delrapporter. Projektet är något förskjutet och slutrapport kommer under våren 2020, då även implementeringsfasen drar igång.
- Arbetet inom det nordiska samarbetet NordFou-projektet REHIRUP (Reducing Highway Run Off Pollution) fortskrider planenligt och en ny rapport, *Raingardens for stormwater management*, har tagits fram under 2019.
- Projektet Förbifart Stockholm har under 2018 initierat ett pilotprojekt i full skala vid befintlig damm vid Essingeleden i Stockholm i syfte att studera alternativa reningsmetoder för lösta ämnen, framförallt zink och kväve. Försöket i fält påbörjades i början av 2019 och pågick till efter sommaren 2019. Utöver gängse teknik med sedimentering i konventionell dagvattendamm har dagvattnet letts genom två olika filtermassor i brunnar för att testa avskiljningsgraden av lösta ämnen. De filtermassor som prövats är bark och polonite. Provtagning och kemisk analys av vattnet har skett efter dagvattendammen, men innan filter samt efter respektive filter. Utvärdering av försöket pågår och rapport beräknas vara klart under våren 2020.

Övriga kunskapsunderlag

Trafikverkets Planeringsorganisation tog med hjälp av arbetsverktyget AquaVia fram bristindikationsunderlag för statliga vägar vid känsligt vatten. Detta underlag ska användas för regionala bristbeskrivningar (ett planeringsunderlag) på Trafikverkets regioner.

Trafikverket har inom ett regeringsuppdrag tagit fram en kulturmiljöstrategi som ska fungera vägledande för Trafikverket samt nio andra myndigheter. Förväntningarna är att strategin ska leda till en bättre uppfyllelse av de nationella kulturmiljömålen, men också att förutsättningar skapas för att bättre tillvarata kulturmiljöns potential vid omställningen till ett hållbart samhälle. I landskapsanpassningen ska Trafikverket följa de nationella målen för kulturmiljöarbete. Sammantaget innebär detta att arbete enligt de nationella kulturmiljömålen också innebär arbete enligt de transportpolitiska funktions- och hänsynsmålen.

2. Vilken samverkan har skett med Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och kommunerna och andra relevanta aktörer i genomförandet av åtgärden och vilket har resultatet varit?

Samverkan sker kontinuerligt på olika platser, i många olika sammanhang och under olika former. Utöver vad som nämnts under fråga 1 kan följande exempel nämnas.

- Trafikverket har under 2019 deltagit i expertgruppen som tillsatts inom den statliga offentliga utredningen "Vattenförvaltningsutredningen".
- Trafikverket deltar efter bästa förmåga (begränsningar i personella resurser) i sammankomster inom olika vattenråd/grundvattenråd, vattenvårdsförbund och liknande.
- Trafikverkets samverkar med ovan nämnda myndigheter genom svar på remisser rörande vattenfrågor

- Under våren 2019 deltog Trafikverket i en övning ledd av Östersunds kommun tillsammans med VAKA där scenariot är en vägtrafikolycka med utsläpp.
- Trafikverket Region Mitt har tecknat ett 3-årigt samarbetsavtal med länsstyrelsen i Jämtland län och under sommaren 2019 har inventeringar av vandringshinder gjorts i Jämtlands län. Både vägtrummor på det enskilda, kommunala och det statliga vägnätet ingår i inventeringen och Trafikverket står för inventeringen av det statliga vägnätet. Resultaten planeras att läggas in i Trafikverkets GIS-plattform Stigfinnaren/ Miljöwebb Landskap så resultaten blir tillgängliga. Utifrån dessa inventeringar diskuteras prioriteringar med länsstyrelsen och riktade miljöåtgärder föreslås till och beställs av miljöbeställarna på Trafikverket.
- Samverkan har skett med länsstyrelsen i Jämtland, Västernorrland samt Västerbottens län inom ramen för en ny EU-ansökan (Ecostreams- projekt). Här har Trafikverket (Regionerna Nord och Mitt) åtagit sig att vara medsökande och det gäller 3 vandringshinder i Västernorrland (Moälven), samt ett flertal väg- och ev. några bantrummor i Jämtlands län. Dessutom fortsätter vi samarbetet med Länsstyrelsen i Jämtland läns Life- projekt för Gimåns avrinningsområde i Bräcke kommun. Vi har även samverkat med länsstyrelsen i Gävleborgs län och informerat om vårt arbete med fördjupade riskanalyser för grundvatten i länet.
- Trafikverket har samverkat med Havs- och vattenmyndigheten i arbetet med att ta fram en ny vägledning för att ta fram regionala vattenförsörjningsplaner.
- Trafikverket kommer 2020 att medverka tillsammans med Skogsstyrelsen och rad andra myndigheter, bl.a. HaV, för att ta fram en målbild för vattenhänsyn vid anläggandet av skogsbilvägar.
- I Region Syd har Trafikverket under 2019 deltagit i ett antal samrådsmöten inom naturvårdsfrågor med länsstyrelserna i Skåne och Jönköpings län. Trafikverket deltar i två samverkansprojekt avseende Grön Infrastruktur – ett i Småland i trakterna där de tre länsgränserna går ihop och ett i Skåne. Samverkan avser att stärka gräsmarksbiotoper och ingående parter utöver Länsstyrelserna och Trafikverket är Svenska kraftnät, Eon och SLU/Artdatabanken.
- Det fortsatta arbetet med utredning gällande hydrauliska modellberäkningar för att hantera problemet med avsnörda vattenområden kommer att genomföras i samverkan med Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Med grund i dessa modellberäkningars resultat kommer vi att åtgärda de vägbankar som prioriteras högt.
- Den ovannämnda utredningen gällande minskning av föroreningshalter i dagvatten inklusive tvättvatten från tunnlarna i Göteborgs kommun har genomförts i samverkan med Miljöförvaltningen i Göteborgs Stad.
- Trafikverket samverkar med kommunerna genom att anmäla körplaner och ange vilka restriktionsytorna är vid användning av bekämpningsmedel inför ogrässsäsongen som resulterat i ett ökat antal restriktionsytor. Det har resulterat i ett bättre skydd mot oavsiktlig spridning av bekämpningsmedel till vattenmiljön och att långa sträckor nära känsliga vattenområden inte besprutas alls.

- Från Ostlänken (Större järnvägsprojekt) rapporteras att man delar information om sonderingar och grundvattennivåer med SGU så att de kan förfinna sina utredningar om grundvattenförekomsternas utbredning och egenskaper.

3 Hur anser ni att åtgärden har bidragit till att förbättra förutsättningarna för att följa miljökvalitetsnormerna för vatten? Vilka insatser har Trafikverket genomfört som bidrar till ett effektivare åtgärdsarbete i ett avrinningsområdesperspektiv?

De riktade åtgärderna inom vattenmiljö (se fråga 1) bidrar till en minskad risk för negativ påverkan av vattenförekomster. Därmed förbättras möjligheterna att dessa vattenförekomster fortsatt kan uppnå MKN för vatten.

Se även flera punkter under fråga 2 där inventering och åtgärder sker i samverkan med andra aktörer i ett avrinningsperspektiv. Trafikverket bedömer att den samverkan och dialog som förts med länsstyrelserna har intensifierat vårt arbete med både vandringshinder och prioritering av vattenskydd och medför att åtgärder kommer att utföras där de gör mest nytta för pengarna, t.ex. i anslutning till Natura 2000-områden.

4 Har Trafikverket utfört arbete utöver åtgärd 1 under 2019, som förbättrar förutsättningarna för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas?

Trafikverket har vidareutvecklat IT-verktyget "AquaVia" för att konsekvent och systematiskt kunna identifiera och riskbedöma platser där risken för förorening av vatten kan behöva reduceras. Det som gjorts under 2019 är att säkra organisation kring verktyget och dess arbetssätt. Användbarheten har även förbättrats då IT-verktyget nu är en webapplikation som inte kräver installering av programvara hos användaren.

Trafikverket fortsätter med riktade miljöutbildningar för projektledare. Särskilt med en utbildning riktad mot projektledare inom de delar av organisationen som jobbar med underhåll, som rör lagstiftning, ekologi och interna krav gällande arbete i vatten.

5 Vilka dokument har Trafikverket tagit fram respektive reviderat under 2019 för att minska risk för föroreningar av vatten samt påverkan från vandringshinder?

- Handbok Yt- och grundvattenskydd. Handboken är under revidering. Fortsatt metodikutveckling under 2019. Handboken planerar att fastställas under våren 2020.
- Riktlinje vatten har reviderats under 2019 och ska beslutas under 2020.
- TDOK 2016:0204 Krav Brobyggande
- TDOK 2011:359 Rutin Vattenverksamhet
- Blankett för kontroll av utförd vattenfaunapassage
- Raingardens for stormwater management – potential of raingardens in a Nordic climate. Rapport 2019:196.

Ärendenummer
2019/131877

PM

Dokumentdatum
2020-02-28

Sidor
6(6)

Föredragande Thomas Gerenstein PLkvm. Samråd har skett med Trafikverkets samtliga verksamhetsområden samt regioner. I beredningen av ärendet har även Malin Kotake, Björn Sundqvist PLkvm och Anna Ward PLvsl deltagit. Beslut har fattats av avdelningschef Marie Hagberg Backlund.

Marie Hagberg Backlund

Avdelningschef Transportkvalitet